

14. Hayter J. Places for People 2004 – Melbourne, Australia / Jason Alexander Hayter. – Berkeley: EDRA/Places Awards 2006, 2006.

15. Закон України «Про затвердження Загальнодержавної програми збереження та використання об'єктів культурної спадщини на 2004–2010 роки».

Аннотація

В статье рассмотрено актуальность реновации уличного пространства городов с архитектурно-историческим наследием на основе выявленных проблем и приведенных примеров удачной реновации в городах мира, приведены предложения по реновации уличного пространства городов с архитектурно-историческим наследием.

Ключевые слова: *реновация, уличное пространство, город, архитектурно-историческое наследие.*

Abstract

The article deals with relevance of the street space renewal of cities with architectural and historical heritage on the basis of identified problems and examples of successful renewal in the world cities, proposals for the street space renewal of cities with architectural and historical heritage were given.

Keywords: *renewal, street space, city, architectural and historical heritage.*

Стаття надійшла до редакції у листопаді 2017р.

УДК 711.4:502.1:332.122:379.84(045)

Дорошенко Ю. О.⁹ *д. т. н., професор*

Тустановська Л. В. *магістрант*

Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКОПОСЕЛЕНЬ НА РЕКРЕАЦІЙНИХ ТЕРИТОРІЯХ

⁹ © Дорошенко Ю. О., Тустановська Л. В.

Проблеми розвитку міського середовища. Вип.3 (19) 2017

В статті представлені ключові моменти для розуміння поняття «екопоселення». Розглянуто особливості організації екологічних поселень на рекреаційних територіях.

Ключові слова: *екопоселення, рекреаційні території, сталий розвиток.*

Постановка проблеми. В умовах сучасного зростання чисельності населення, збільшення урбанізованих територій, особливої актуальності набула проблема екопоселень, особливо на рекреаційних територіях. Кількість населення Землі постійно зростає, відсоток міських мешканців складає 54,7% від загальної його кількості, що становить 4,1 млрд. людей. У загальному контексті розвитку людства прослідковується тенденція щодо формування міських ландшафтів, шляхом створення великих міських агломерацій, внаслідок чого руйнуються природні системи. Людське втручання у природне середовище через свою діяльність призвело до катастрофічного зростання техногенного впливу на екосистеми. Щоб забезпечити власні потреби, людство особливо не замислюючись про можливі наслідки, руйнує природний баланс довкілля. Потреби людини в екосистемах планети (екологічний слід) становить 2,2 га на одного мешканця планети, тоді як фактичне його значення дорівнює 1,8 га. Це свідчить про невідповідність використання людством природних ресурсів Землі.

Супровідним наслідком глобалізації та урбанізації стало виникнення низки проблем, таких як: забруднення атмосфери (викиди шкідливих речовин у повітряне та водне середовище), нищення лісів, деградація ґрунтового покриву, зміна клімату планети, винищення флори та фауни, зменшення обсягу природних ресурсів і різноманітні екологічні катастрофи. Вирішення даних проблем має супроводжуватися реалізацією низки взаємопов'язаних заходів, спрямованих на забезпечення природовідповідності та сталості розвитку урбанізованого світу.

Сучасне місто завдає шкоди довкіллю функціонуванням виробничих зон, інженерною та транспортною мережами, надмірною забудовою. Виникає потреба у формуванні інших типів поселень, які б функціонували з мінімальним впливом на екосистеми. Одним з варіантів реалізації цього є створення екологічних поселень. У зв'язку з сучасним станом екологічної ситуації, починаючи з

середини ХХ століття спостерігається формування нових типів сельбищних утворень – екопоселень, екополісів, екоміст. Наразі існує значна кількість екопоселень по всьому світу (рис.1). Вони починали з'являтися спонтанно, як спротив людей до сучасного стилю життя, орієнтованого на нищення природи для задоволення своїх корисливих потреб.

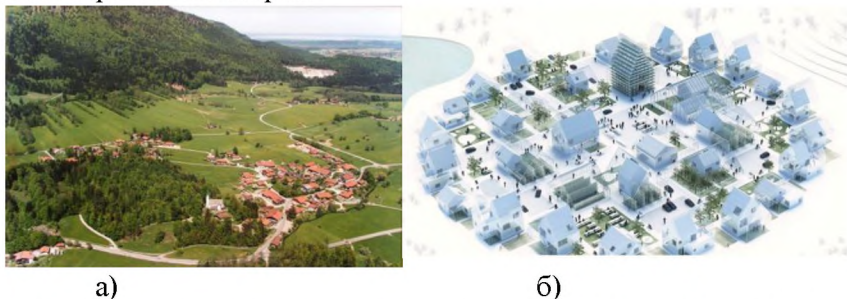

Рис. 1 Приклади екопоселень а) екопоселення Зібен Лінден (Sieben Linden), Німеччина; б) проект екопоселення ReGen Villages, Голландія

Особливої актуальності набуває питання збереження рекреаційних територій в умовах їх експлуатації людиною. Якість природного середовища з наростанням урбанізованих процесів погіршилася, чим зумовлюється суспільна потреба в рекреації. На рекреаційних територіях нерідко здійснюється певна специфічна діяльність, яка не повинна призводити до змін на цих територіях. Важливим постає формування якісного рекреаційного середовища, де діяльність людини не здійснює згубного навантаження на довкілля. Звідси, проектування екологічних поселень на рекреаційних територіях є важливим аспектом формування «здорового середовища» і підтримання сталості довкілля.

Отже, актуальність розробки екопоселення на рекреаційній території, як екологічної ніші для сучасної людини яка прагне жити у дуальній гармонії: з природою-довкіллям і зі своєю «внутрішньою природою», не викликає сумнівів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В Україні екопоселення з'явилися на початку ХІХ століття і є маловивченим екосоціальним явищем. Проте, дослідження в даному напрямку

проводились різними дослідниками, як в Україні так і за кордоном. В основному ці питання вивчалися Савицьким М. В., Складановською М. Г., де розглядалися теоретико-методологічні засади розробки проекту сучасного екопоселення. Дослідженням процесів формування екопоселень займалися Сазонова П. В., Вавилова Т. Я., Микуліна Е. М., Сухиніна Е. А., Велигоцьк Ю. С. [3-5], де розглянуто основні прийоми і принципи формування екопоселень. Вагомий внесок у дослідження розглядуваного питання вклала незалежна дослідницька група ЦИРКОН (Росія) [8]. Зарубіжними дослідниками цього питання є Р. Гілман , яким вперше визначено поняття екопоселення «eco-village» [2]. М. Руано досліджував екологічне містобудування [1]. Проблематику екопоселень з позиції географії та економіки розглядали Глибовець В. Л., Кропивко М. М. та ін.

На кінець ХХ століття формуються диверсифіковані підходи у сфері архітектури та містобудування щодо розміщення екопоселень на рекреаційних територіях. Одночасно набирає силу нова парадигма руху цивілізації в просторі і в часі – сталий розвиток. Її поява стала результатом осмислення динаміки світових процесів катастрофічного забруднення навколишнього середовища і посилення соціально-політичної напруженості.

Загалом, у публікаціях присвячених екологічним поселенням висвітлюють різні питання, пов'язані не лише з архітектурою, а й з багатьма суміжними науками.

Метою статті є виявлення особливостей організації екопоселень на рекреаційних територіях та їх стисла характеристика.

Основна частина. «Родоначальником» поняття екопоселення Гілманом за результатами проведеного соціологічного дослідження «Eco-villages and Sustainable Communities» стверджується, що це поняття стосується постіндустріального суспільства, хоча історичні передумови сягають житлових утворень первісного суспільства. Гілман тлумачив поняття екопоселення як сельбишне утворення невеликих розмірів, де відбуваються основні процеси життєдіяльності людини, яке гармонійно інтегрується до

навколишнього природного середовища. [2] Таке поселення підтримує «здорове» комфортне середовище і орієнтується на реалізацію ноосферного підходу Вернадського В. І.

Коша Жубер, виконавчий директор Global Ecovillage Network, визначав екопоселення в його широкому аспекті – як сільське або міське співтовариство, поселення, яке цілеспрямовано спроектоване відповідно до місцевих умов, які стосуються усіх чотирьох ключових аспектів сталого розвитку (соціальний, культурний, екологічний, економічний) і спрямовуються на відновлення соціального та природного середовища.

В іншій інтерпретації [6], екологічне поселення являє собою дисперсне поселення, яке не має чітко виражених меж, розташовується посеред природи у вигляді певної подібності до «незримої біонічної сітки»; поселення, що включає екобудинки з повним автономним забезпеченням усіх процесів життєдіяльності людини, безпечно інтегрованих до природного середовища.

Узагальнюючи вищезгадані тлумачення, наведемо власне визначення *екопоселення*: це екологічне поселення яке характеризується повною автономністю існування і гармонійно інтегрується до природного середовища; сформоване на засадах сталого розвитку; організовує екологічний простір для забезпечення природовідповідності основних процесів життєдіяльності його мешканців.

Важливим елементом нашого дослідження виступає рекреаційна територія як складова земельного фонду, що використовується в туризмі, лікуванні та відпочинку; є системою взаємопов'язаних природних, природно-соціальних і соціальних компонентів, функціонування яких має забезпечувати рекреаційний попит населення [9]. Типологія таких утворень тісно пов'язується з типологією територіальних рекреаційних систем. За результатами аналізу публікації [10] та інші інтернет-ресурсів можна класифікувати рекреаційні території за виділеними ознаками (табл. 1). Традиційно поняття «рекреаційне поселення» розуміється як поселення, основною функцією якого є організація відпочинку

Проблеми розвитку міського середовища. Вип.3 (19) 2017

населення, санаторно-курортного лікування, туризму. Разом з тим його не можна ототожнювати з екопоселенням на рекреаційній території, оскільки в його основу покладено два аспекти: відновлення фізичного і психічного стану людини та його приналежність до сельбищної території.

*Таблиця 1
Класифікація рекреаційних територій*

<i>за функціями рекреаційної діяльності</i>			
лікувальні	оздоровчі	пізнавальні	спортивні
<i>залежно від власника земельного фонду</i>			
землі державного користування	лісгосподарські підприємства	Землі акціонерів / орендаторів	землевласників (юридичних осіб)
<i>за призначенням території</i>			
короткочасної та тривалої рекреації			проміжної
<i>відповідно до часової ознаки</i>			
постійні	традиційні	сезонні	тимчасові
<i>за частками первісної та знищеної природи</i>			
урбанізовані		неурбанізовані	

У 2001 році була розроблена і затверджена Генеральна схема планування території України. Головним її завданням стало формування комфортного соціально-природного середовища життєдіяльності людини, максимально можливе збереження природно-ресурсного потенціалу території, безпечно і зручне розселення населення, економічно ефективно та екологічно безпечно розміщення господарської діяльності, забезпечення раціональної коеволюційної, ноосферної взаємодії суспільства і природи [11]. Звідси, формування екологічного поселення – перспективний напрямок розвитку сельбищних територій України. Зі сказаного вище зрозуміло що формування екопоселення на рекреаційній території має низку специфічних особливостей. Можна виокремити такі особливості:

1. *Екологічність місця забудови.* Характеризується двома підходами до формування екопоселень: екологізація існуючих селищ або ж проектування нових сельбищних територіальних утворень.

Вибір ділянки для будівництва вкрай важливий, це може бути розміщення поруч з водоймою, лісом, озером.

2. *Безпечність будівництва екопоселення для природи.* Використання габаритної техніки зводиться до мінімуму. Застосовуються специфічні машини, крани, та мінімізується кількість будівельного сміття. Забудова не повинна нести значних навантажень на ґрунти, при можливості зменшується площа забудови території. При мінімальному втручанні, необхідно реабілітувати забруднені території шляхом біоочистки, максимально зберегти ґрунтово-рослинний шар.

3. *Реалізація енергоощадних планувальних та конструктивних рішень.* Необхідні пошуки нових об'ємно-планувальних підходів. На основі підземних чи заглиблених будівель, плаваючих структур на воді, запозичення природних форм (біоніка) та ін. Планування території здійснюється з урахування природно кліматичних чинників та особливостей рельєфу територій забудови. Вертикальне планування ділянки має орієнтуватися на природне водовідведення. Форма компактна і забезпечує аеродинамічність, переважання модульних елементів.

4. *Використання «чистих технологій»*

4.1 *Використання відновлювальних джерела енергії та альтернативної енергетики* як ключовий аспект формування екопоселення для забезпечення його автономності. До таких належать невикопні джерела енергії, які існують або періодично з'являються в навколишньому природному середовищі: енергія сонця, вітру, геотермальна, аеротермальна, гідротермальна, енергія хвиль та припливів, гідроенергія, енергія біомаси, газу з органічних відходів, газу каналізаційно-очисних станцій. Використання сонячних батарей та колекторів, вітрогенераторів, гальванічних установок та теплових насосів, біогазу сприяє ощадливому використанню ресурсів планети, при цьому може повністю забезпечити потреби людини.

4.2. *Управління електроенергією* має спрямовуватися на застосування енергоощадних та енергоефективних систем, серед

яких рекуперация теплової енергії; регулятори, таймери, датчики освітлення; використання електрообладнання класу А++

4.3. *Використання екологічних будівельних матеріалів та інноваційних технологій.* Чільне місце має відводиться застосуванню екологічних та відновлювальних місцевих матеріалів. При їх виробництві, експлуатації та утилізації не повинні використовуватися та виділятися отруйні речовини. Територіальний аспект походження матеріалу зменшує транспортні витрати, зменшуючи кількість шкідливих викидів в атмосферу. Традиційно природними екоматеріалами є земля, глина, камінь, солома, дерево.

4.4. *Екологізація транспорту.* Головною вимогою, є зниження викидів забруднюючих речовин і зменшення негативного впливу на природні комплекси при виробництві, експлуатації та утилізації (переробці). Транспорт в межах поселення – виключно «зелений»: велосипеди, електромобілі, веслувальні човни, коні.

4.5. *Безвідходність усіх процесів* задовольняє процеси сталого розвитку, забезпечуючи повторне використання чи повернення в обіг відходів виробництва, ТВП (твердих побутових відходів), будівельних матеріалів чи конструкцій будинку. Побутові відходи повинні проходити ретельне сортування та переробку або ж спалюватись при високих температурах (процес піролізу).

5. *Мінімізація впливу процесів всередині екопоселення на довкілля.* Екопоселення не повинне своєю діяльністю втручатися в природні екосистеми, воно має підпорядковуватись та органічно вписуватися в довкілля. Людська діяльність має сприяти підтриманню біорізноманіття території та збереженню мікроклімату ділянки.

6. *Зменшення навантаження території.* Специфічність розташування диктує спрямованість територій, яка повинна бути орієнтована на лікування, оздоровлення, туризм або науково-дослідну діяльність розглянутих територій.

Висновки. Екопоселення на рекреаційних територіях – це гармонійно інтегровані до природного середовища автономні поселення, що реалізують свою діяльність без зміни екологічного

стану території та не спричиняючи шкоди природним екосистемам. Найбільший науковий інтерес викликають екологічні поселення на рекреаційних територіях, виділених як прородозаповідні зони.

Отже, у результаті проведеного пошукового дослідження виділено основні особливості проектування екологічних поселень в межах рекреаційних територій. Ці особливості схематизовано для концентрації сприйняття і показано на (рис. 2).

Рис. 2. Особливості організації екопоселень на рекреаційних територіях

Список використаних джерел:

1. Руано Мигель. Экологическое градостроительство: учеб. пособие / пер. Н.Г.Благовидовой – М.: МАРХИ, 2014. –206 с.: ил.
2. Роберт Гилман. Экодеревни и устойчивые поселения. Пер. С англ., М., 2000г. ((Гилман Р. «Эко-деревни и устойчивые поселения» СПб.: Центр гражданских инициатив, 1991. 266 с.)
3. Сухинина Е. А. Экологические нормативы в архитектурно-градостроительном проектировании : дис. канд. арх. наук : 05.23.20 / Сухинина Елена Александровна – Саратов, 2014. – 165 с.

4. Сухинина Е. А. Выявление взаимосвязей современного опыта проектирования экопоселений, экорайонов, экогородов с экологическими стандартами в строительстве [Электронный ресурс] / Елена Александровна Сухинина // архитектура и современные информационные технологии. – 2013. Режим доступа до ресурсу: <http://www.marhi.ru/АМІТ/2013/3kvart13/sukhinina/sukhinina.pdf>.
5. Велигоцкая Ю. С. Архитектурно-градостроительные принципы формирования экосел / Ю. С. Велигоцкая. // Комунальне господарство міст. – 2013. – №107. – С. 547–553.
6. Григорьев В.А. Экологизация городов в мире, России, Сибири (Аналит Обзор)/ В.А.Григорьев, И.А. Огородников // Сер. Экология. Вып. № 63. Новосибирск: ГПНТБ СОРАН, 2001. – 150 с.
7. Табунщиков Ю. А. Энергоэффективные здания / Ю. А. Табунщиков, М. М.Бродач, Н. В. Шилкин – М. : АВОК-ПРЕСС, 2003. – 200 с.
8. Циркон. Аналитический обзор экологических поселений России / Исследовательская группа ЦИРКОН. – Москва, 2012. – 54 с.
9. Бейдик О.О. Словник-довідник з географії туризму, рекреації та рекреаційної географії. – К.: "Палітра", 1997. – 130 с.
10. Величко В. В. Організація рекреаційних послуг [Електронний ресурс] / В. В. Величко. – 2013. – Режим доступа до ресурсу: http://tourlib.net/books_ukr/velychko.htm.
11. Закон України «Про Генеральну схему планування території України» : за станом на 16.10.2012 р. / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – Київ : Парлам. вид-во, 2013. – 204 с.

Аннотация

В статье представлены ключевые моменты для понимания понятия «экопоселения». Рассмотрены особенности организации экологических поселений на рекреационных территориях.

Ключевые слова: *экопоселения, рекреационные территории, устойчивое развитие.*

Annotation

The article presents the key points to understanding the concept of "eco-village". The features of the organization of ecological settlements in the recreational areas are considered.

Keywords: eco-village, recreational area, sustainable development.

Стаття надійшла до редакції у листопаді 2017р.

УДК 504:727.001.76(045)

Запорожченко О.Ю.¹⁰, старший викладач
Боснюк Д.Е., студентка, НАУ

ЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ АРХІТЕКТУРИ КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ

Розглянуто екологічні особливості формування архітектури культурно-освітніх закладів. Проведено паралелі між світовою практикою еко-будівництва культурно-освітніх закладів та Україною.

Ключові слова: культурно-освітній заклад, екобудівля, екологічні особливості, інноваційні технології, альтернативні джерела енергії, біокліматичність.

Розвиток сучасного еко-будівництва відбувається в умовах кардинального перегляду стратегій та зміни ціннісних орієнтирів суспільства і визначається чинниками створення принципово нового дизайнерського підходу до проектування і будівництва екологічних культурно-освітніх закладів. Тому що сьогодні еко-будівництво стає не лише засобом формування певних об'єктів, а й інструментом упорядкування світу [2]. Проектування за принципами еко-будівництва є надзвичайно складним та багатогранним процесом, оскільки вимагає ґрунтовних екологічних знань, синтезу різних наукових сфер, раціонального співвідношення екологічних, функціональних та естетичних чинників. Екологічний напрям у будівництві поставив по-новому питання про значення природного чинника у формуванні предметно-просторового середовища, оскільки демонструє нові творчі можливості у сфері еко-будівництва та цілковиту зміну світогляду архітектора [3].

¹⁰ © Запорожченко О.Ю., Боснюк Д.Е.